

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาคำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จริยธรรมและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม
2. วิธีสอนและวิธีสร้างเสริมจริยธรรม
3. พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก
4. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
5. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. จริยธรรมและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

จากการศึกษาความหมายเกี่ยวกับจริยธรรม ได้มีนักการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ให้ความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือกฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 214)

จริยธรรม คือ สิ่งที่ได้ในทางวินัย จนเกิดความเคยชินขึ้นมา มีพลังใจ มีความตั้งใจ แน่วแน่ มีความประทับใจ เรื่องของจริยธรรมต้องอาศัยปัญญา ปัญญาอันเกิดจากความศรัทธา ในบางครั้งจริยธรรมก็เกิดโทษเมื่อไม่มีปัญญากำกับ (พระราชวรมนี, 2523)

สาโรช บัวศรี (2522) สงบ ลักษณะ (2524) กรมวิชาการ (2524) และวสิน อินทสระ (2518) มีความเห็นคล้ายกันว่า จริยธรรมคือแนวทางของการประพฤติ ปฏิบัติ และความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานของความดีงามที่สังคมกำหนด

จริยธรรม คือ หลักธรรมอันเป็นแนวในการปฏิบัติในการกระทำที่เป็นไปตามครรลอง
คลองธรรม มีลักษณะพิเศษ คือ เป็นการให้คุณประโยชน์แก่ผู้อื่น และในเวลาเดียวกันก็เป็น
ประโยชน์แก่ตัวเอง การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมนั้น ก่อให้เกิดผลดีงามแก่ตัวเอง ผลดีที่เกิดขึ้นมีได้
2 แห่ง คือ ทางใจและทางกาย

จุดหมายปลายทางแห่งจริยธรรม คือ

1. ทำให้ชีวิตมีความสุข
2. ทำให้ผู้อื่นมีความสุข
3. ปลดปล่อยตัวเองให้เป็นอิสระ

จริยธรรมจึงเป็นหลักที่มนุษย์ทุกรูปทุกนามพึงยึดเป็นหลักของชีวิต (แปลก สนธิรักษ์
และ วิทย์ วิศวเวทย์, 2522, หน้า 82)

ภิญโญ สาธร (2530, หน้า 167) แสดงทัศนะว่าจริยธรรม คือ คุณความดีที่ควรประพฤติ
ปฏิบัติ

อำนาจ ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรณะภูติ (2522, หน้า 192) ได้ให้ความหมายว่า
จริยธรรมเป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความดีงามและความถูกต้องในสังคม
มีจุดหมายปลายทางอยู่ที่คุณงามความดีของสังคมในส่วนรวม

มานิช ตันชนวนิชย์ (2523, หน้า 41) ได้กล่าวถึงความหมายของจริยธรรมว่า คำว่า
“จริยธรรม” เป็นคำสมาสระหว่างคำว่า จริยา หรือจรรยา หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควร
ประพฤติ กับคำว่า ธรรม หมายถึง คุณธรรม ความดี ความชอบ ความถูกต้อง เมื่อเอา 2 คำมารวมกัน
มีความหมายว่า ความประพฤติของบุคคลแต่ละคนที่แสดงออกมาเป็นประจำวัน เป็นอุปนิสัยสืบเนื่อง
มาจากความคิด ความเชื่อถือ หรือนิสัยที่ได้สะสมไว้มิใช่เป็นการที่แสดงออกมาโดยการเสแสร้ง
ทั้งทางกาย วาจา ใจ

พนัส หันนาคินทร์ (2529, หน้า 48) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ อันพึง
ปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกษมสุขขึ้นในสังคม
และสมาชิกในสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักว่าสิ่งใดผิด ดังนั้น
การปฏิบัติทางการต้องสอดคล้องกับความรู้สึทางจิต

ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2522) และสุพล วังสินธ์ (2531) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า
จริยธรรมคือความเข้าใจ หรือเกณฑ์ในการตัดสินว่าพฤติกรรมอะไรเป็นพฤติกรรมที่ดีงามถูกต้องและ
เหมาะสม

จากการที่ผู้ทรงคุณวุฒิและนักการศึกษาหลายท่าน ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับจริยธรรม .
ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นแนวทางในการประพฤติ ปฏิบัติ ให้เหมาะสมและ
เป็นที่ยอมรับของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม

ลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524, หน้า 2-3) ได้แบ่งลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ในสังคมของตนนั้น การกระทำ
ชนิดใดควรทำ และชนิดใดควรละเว้น พฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม และพฤติกรรมประเภทใดไม่
เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้นี้ขึ้นอยู่กับ อายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญา
ของบุคคลด้วย
2. ทัศนคติเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิง
จริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ทัศนคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับ
ค่านิยมของคนในสังคมนั้น แต่บุคคลบางคนในสถานการณ์ปกติอาจมีทัศนคติต่างไปจาก
ค่านิยมของสังคมก็ได้ ทัศนคติทางจริยธรรมของบุคคลมีความหมายกว้างกว่าความรู้เชิงจริยธรรม
ของบุคคล เพราะทัศนคตินั้นรวมทั้งความรู้และความรู้สึกในเรื่องนั้นๆ เข้าด้วยกัน ฉะนั้น ทัศนคติ
เชิงจริยธรรมจึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้แม่นยำกว่าการใช้ความรู้เชิงจริยธรรม
เพียงอย่างเดียว
3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะทำหรือเลือกที่
จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวมานี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรง
จูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่า
บุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำอยู่ในระดับที่แตกต่างกันได้
4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ
หรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

เพียเจต์ (Piaget, 1932 อ้างใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม,
2523, หน้า 39-40) นักจิตวิทยาชาวสวิสได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ เป็น

ผู้ริเริ่มทางความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญา เพียเจต์ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะแรก เริ่มตั้งแต่เกิดถึงสองขวบ จริยธรรมเกิดจากผู้ใหญ่เป็นผู้สนองความต้องการของเด็ก เด็กไม่สามารถรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ ระยะนี้ถือว่าเป็นขั้นก่อนจริยธรรม

2. ระยะที่สองระดับอายุตั้งแต่ 2-8 ปี เด็กเริ่มมีการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น เด็กต้องการกระทำหรือการกระทำตามที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่กำหนด ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการความรัก ความเอาใจใส่ คำชมเชย การยอมรับจากผู้ใหญ่ จึงต้องกระทำตามคำสั่ง ดังนั้นระยะนี้จึงเป็นขั้นยึดคำสั่งเป็นใหญ่

3. ระยะที่สาม ระดับอายุตั้งแต่ 8 ปีขึ้นไป ระดับนี้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาสูง รู้อะไรถูก อะไรควร ไม่ควร จากความสามารถของตนเอง และจากการได้ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กับเพื่อน ๆ ทำให้เด็กยอมรับกฎเกณฑ์สากล สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นของตนเอง ดังนั้นระยะนี้จึงเป็นขั้นยึดหลักแห่งตน

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969 อ้างใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2524, หน้า 28) ได้พัฒนาแนวคิดจากทฤษฎีของเพียเจต์สร้างเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก เขาได้ศึกษาตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์แล้วพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ส่วนมากไม่ได้บรรลุถึงขั้นสูงสุดเมื่ออายุ 10 ปี แต่จะมีพัฒนาการอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11 ปี ถึง 25 ปี โคลเบอร์ก เชื่อว่าการบรรลุนิติภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกทางการใช้เหตุผลทางจริยธรรม ซึ่งไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นเหตุผลที่ลึกซึ้งบริสุทธิ์ มีลักษณะเป็นสากล กว้างขวาง มีหลักการไม่ขัดแย้ง ไม่เข้าข้างตนเอง และเป็นอุดมคติ

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก พัฒนาการแบ่งเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนี้

1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconventional Level) เป็นระดับที่บุคคลดำเนินตามบทบาทถูกต้องและไม่ถูกต้อง บุคคลจะสนองตอบกฎเกณฑ์โดยกระทำตามผู้ที่มีอำนาจเหนือตนและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการถูกลงโทษหรือการได้รับรางวัล พัฒนาการระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นหลบหลีกการลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation)

ช่วงอายุ 2-7 ปี ในขั้นนี้จะใช้หลักการหลีกเลี่ยงมิให้ได้รับโทษในการกระทำ เด็กจะทำดีตาม

กฎเกณฑ์ของผู้ที่มีอำนาจเหนือตน และอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ใหญ่ เพราะกลัวการถูกลงโทษ ถ้าถูกลงโทษในสิ่งที่กระทำ เด็กจะไม่กระทำอีก แต่ถ้าไม่ได้รับการลงโทษในสิ่งที่กระทำ เขาจะกระทำอีก

ขั้นที่ 2 ขั้นแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) ช่วง 7-10 ปี ในขั้นนี้เด็กไม่คิดว่ากฎระเบียบเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัว ถือความพอใจของตนเป็นหลักในการตัดสินใจ การกระทำตามใจตนเอง จะเห็นความสำคัญของการได้รางวัลหรือคำชมเชยซึ่งเป็นแรงจูงใจให้กระทำความดี

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level) เป็นระดับที่เด็กจะเห็นความสำคัญของหน้าที่ความรับผิดชอบของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ เช่น ครอบครัว กลุ่มชนหรือชาติ เด็กจะสนับสนุนการกระทำและอ้างเหตุผลสนับสนุนตามสังคม รู้จักรักษากฎเกณฑ์ จะไม่กระทำความผิด เพราะต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ พัฒนาการระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ขั้นทำตามสิ่งที่คนอื่นเห็นว่าดี (The Interpersonal Concordance Orientation) ช่วงอายุ 10-13 ปี ในขั้นนี้เด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งเข้าใจว่าอะไรเป็นสิ่งที่คนดีควรกระทำ เด็กจะกระทำในสิ่งที่ตนเองคิดว่าคนอื่นจะเห็นด้วยและพอใจ เพื่อให้เป็นที่ชื่นชมของเพื่อนฝูง เพราะต้องการการยอมรับจากผู้อื่น

ขั้นที่ 4 ขั้นการกระทำตามหน้าที่และระเบียบทางสังคม (The Law and Order Orientation) ช่วงอายุ 13-16 ปี ขั้นนี้ความคิดขยายกว้างขึ้น ครอบคลุมถึงระเบียบสังคมทั่วๆ ไป บุคคลจะเข้าใจในกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของสังคม ตลอดจนบทบาทและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มสังคมของตน

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level) ระดับนี้บุคคลจะเข้าใจถึงค่านิยมคุณค่าทางจริยธรรม หลักเกณฑ์ที่นำไปใช้ โดยพิจารณาถึงสภาพการณ์ที่แตกต่างกันออกไป พยายามเลียนแบบค่านิยมทางศีลธรรมจรรยาบรรณ ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางเหมาะสมและเที่ยงธรรม ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 ขั้นการมีเหตุผลและเคารพตนเอง หรือขั้นทำตามค่านิยมสัญญา (The Social Contract Legalistic Orientation) ช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป ในขั้นนี้จะเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก ความถูกต้องเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาถึงค่านิยมเฉพาะตัวบุคคล โดยคำนึงถึงสภาพการณ์และกฎเกณฑ์ที่มีเหตุผลซึ่งได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ มีทักษะต่อกฎเกณฑ์ในลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ถ้ามีเหตุผลที่เหมาะสมกว่า เคารพมติที่มาจากการลงความเห็นอย่างประชาธิปไตย และมีข้อตกลงที่ยอมรับ

ร่วมกัน บุคคลจะทำตามสัญญาที่ให้กับผู้อื่น คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นสำคัญ

ขั้นที่ 6 ขั้นทำตามหลักอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation) เป็นขั้นในวัยผู้ใหญ่ บุคคลมีความคิดรวบยอดทางนามธรรมเกี่ยวกับหลักการสากล ความถูกต้อง คือความสำนึกถึงคุณค่าของความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่บุคคลนั้นได้พิจารณา โดยคำนึงถึงเหตุผลอย่างกว้างขวางตามหลักสากลของผู้ที่เจริญแล้ว คำนึงถึงประโยชน์ของมนุษยชน มีความเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน คุณธรรมในขั้นนี้จะเกิดขึ้นได้ในบุคคลที่มีความเจริญทางสติปัญญาในขั้นสูง มีความรู้และประสบการณ์กว้างขวาง

โคลเบอร์ก เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเป็นไปตามลำดับขั้น จากขั้นที่ 1 ไปจนถึงขั้นที่ 6 จะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการให้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นได้นั้นจะต้องการความสามารถในขั้นที่ต่ำกว่า และต่อมาเมื่อได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือเข้าใจประสบการณ์เก่าได้ดีขึ้น จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผล ทำให้การให้เหตุผลในขั้นสูงมีมากขึ้น เหตุผลขั้นที่ต่ำากก็จะถูกใช้น้อยลงและละทิ้งไปในที่สุด พัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละคนไม่จำเป็นต้องไปถึงขั้นสูงสุด อาจจะหยุดชะงักอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาและประสบการณ์ทางสังคมของบุคคลนั้น

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับจริยธรรม
ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการลงโทษ (2-7 ปี) ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7 -10 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2 - 10 ปี)
ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10 - 16 ปี) ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ของสังคม (13-16 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10 - 16 ปี)
ขั้นที่ 5 หลักการทำตามค่านิยมสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

นอกจากโคลเบอร์ก และเพียเจต์ ดังได้กล่าวแล้ว บรอนเฟน เบรนเนอร์ (Bronfen Brenner, 1976 อ้างใน มิลินทร์ ถ้าเกาเงิน, 2524, หน้า 44) ได้วิเคราะห์แบบของการตัดสินใจจริยธรรม และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมไว้เป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะการปรับเข้าหาตน (Self Oriented) เป็นขั้นที่บุคคลถูกใจให้กระทำเพื่อความพอใจของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงบุคคลอื่น ซึ่งเป็นลักษณะของเด็กในวัยต้น ๆ
2. ลักษณะการยอมรับอำนาจบังคับ (Authority-Oriented) เป็นลักษณะที่บุคคลยอมรับค่านิยมและข้อบังคับของบิดามารดา เรียกว่า พฤติกรรมทางจริยธรรมถูกควบคุมจากบุคคล
3. ลักษณะการยอมรับกลุ่มเพื่อน (Peer-Oriented) เป็นลักษณะที่บุคคลยอมปฏิบัติตามแนวทางของเพื่อน และเป็นอิสระจากการบังคับบัญชาของผู้ใหญ่
4. ลักษณะการทำตามมุ่งหมายของกลุ่ม (Collective-Oriented) เป็นลักษณะที่บุคคลจะมีข้อผูกมัดในการปฏิบัติตามเป้าหมายของกลุ่ม
5. ลักษณะการทำตามเหตุผล (Objective - Oriented) เป็นลักษณะที่ดีที่สุด เพื่อสนองตอบต่อสถานการณ์บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผล

2. วิธีสอนและวิธีเสริมสร้างจริยธรรม

สงบ ลักษณะ (2523, หน้า 6-7) ได้สรุปแนวทางในการสร้างเสริมคุณสมบัตินทางจริยธรรมไว้ดังนี้

1. การให้ความรู้ความเข้าใจโดยเหตุผล ไม่ใช่เป็นเพียงการบอกหรือเล่าให้ฟังเท่านั้น แต่อาจจะต้องชี้แนะ แยกแยะประเด็นของปัญหาให้เห็น วิเคราะห์ให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนได้วิเคราะห์ค้นหาค้นพบ แล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์ด้วยตนเอง
2. การให้เห็นแบบและเลียนแบบ
3. การได้รับประสบการณ์ตรงในการได้คิดค้นและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ได้ปฏิบัติได้แสดงบทบาท เน้นการปฏิบัติ

พนัส หันนาคินทร์ (2523, หน้า 125) ได้เสนอแนะหลักการปลูกฝังจริยธรรมไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. ให้ความสำคัญของการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา เพราะสิ่งที่ต้องการคือการปฏิบัติตามจริยธรรมนั้น ๆ มากกว่าความสามารถที่จะจดจำเนื้อหาหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้
2. จริยธรรมที่จะปลูกฝังนั้นควรจะได้กระทำทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่อง การสอดแทรกเข้าไปในวิชาต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ควรกระทำอย่างยิ่ง นอกจากนั้นการอบรมก็เป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้

3. การประพุดและการปฏิบัติของครูจะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝัง และพัฒนาให้แก่นักเรียน

ผกา สัตยธรรม (อ้างใน พิภพทอง ศรีเมือง, 2535, หน้า 17) ได้เสนอแนวทางในการปลูกฝังจริยธรรมให้ได้ผลดีไว้ดังนี้

1. การสร้างความเชื่อมั่นให้เห็นคุณค่าของจริยธรรม เพื่อให้เกิดความเชื่อ และมีศรัทธาในพฤติกรรมที่ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมว่าเป็นสิ่งถูกต้อง
2. การฝึกให้รู้จักเหตุผลในการคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ
3. การปฏิบัติตนของครูอาจารย์จะเป็นตัวอย่างที่มีค่ามากสำหรับนักเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดีจะทำให้เด็กนักเรียนเกิดความประทับใจ เกิดความศรัทธาในการปฏิบัติตาม
4. การจัดกิจกรรมฝึกให้เด็กได้กระทำ และเกิดการเรียนรู้จากการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งครูควรมีความเข้าใจในหลักจริยธรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี
5. การติดตามผล ควรติดตามผลการปฏิบัติด้วยการสังเกตพฤติกรรม และสนทนาไต่ถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

6. การวัดผล ควรวัดผลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2525, หน้า 46-48) ได้เสนอแนะวิธีการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมไว้ดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น นักจิตวิทยาได้ใช้วิธีการให้เหตุผลที่เหนือกว่าที่เด็กใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ความรู้ในขั้นที่สูงขึ้นกว่าที่ตนมีอยู่ เมื่อเด็กได้รับเหตุผลใหม่ เด็กจะนำไปใช้เปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตน ซึ่งการเปรียบเทียบนี้เด็กจะเกิดความรู้สึกรู้สึกที่ขัดแย้งกัน ซึ่งความขัดแย้งนี้จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดของตน เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนได้

2. การให้แสดงบทบาท วิธีนี้เกิดความเข้าใจที่ว่าคนที่คนเราจะเข้าใจผู้อื่นได้คึ้นนั้นต้องให้เขาได้มีโอกาสสวมบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่ตนเป็นอยู่ และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม โคลเบอร์กได้กล่าวว่า การสวมบทบาทนั้นได้แก่ การรับเอาทัศนคติของผู้อื่น การรับรู้ในความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น การนำตนเองไปอยู่ในฐานะของคนอื่น กระบวนการดังกล่าวจะทำให้มีความคิดกว้างขวาง และเกิดความคิด ความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิม ไม่ยึดอยู่แต่ตนเอง

3. การใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรมเพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของเด็กนั้นอาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่างและคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่าย

การปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อนจะมีผลต่อจริยธรรม เด็กที่ได้ร่วมสังคมกันจะมีความก้าวหน้ากว่าเด็กที่แยกเดี่ยวจากเพื่อน ทั้งนี้เพราะการที่เด็กมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้โต้แย้งกันกับเพื่อน จะทำให้เขาได้รับความคิดเห็นและทัศนคติใหม่ๆ ต่างไปจากที่ตนมีอยู่ ถ้าเขาได้พิจารณาเปรียบเทียบกับความรู้เดิมที่เขา มีอยู่ และสามารถปรับให้เข้ากันได้ เขาก็จะมีโครงสร้างของความรู้และเหตุผลใหม่ขึ้นมา ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดแนวความคิดที่จะใช้กลุ่มเพื่อนและเหตุผลใหม่เป็นสิ่งที่ช่วยในการฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแก่บุคคล

4. การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น จะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ถูกทดลองอีกวิธีหนึ่ง ลักษณะและความเหมาะสมของตัวแบบเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับวิธีนี้ เพราะตัวแบบจะต้องมีลักษณะดึงดูด และชักชวนให้ผู้อื่นสังเกตเห็นเกิดความเชื่อถือและคล้อยตามได้

3. พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็ก

ปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติของเด็กปรากฏอยู่ทั่วไปและมีมานานแล้ว ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ดังนี้

สุลินี อินสว่าง (2523, หน้า 98) ได้ศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพของเด็กวัยรุ่น ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง กับเด็กวัยรุ่นในโรงเรียน พบว่า วัยรุ่นที่กระทำผิด เป็นคนเก็บตัว ปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ จึงหันไปคบเพื่อนเถร

สาเหตุของการที่เด็กที่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม อาจอธิบายได้ตามทฤษฎีต่อไปนี้ คือ

1. ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุทางกาย เช่น พวกที่ชอบพูดจาโต้แย้งอาจเนื่องมาจากความผิดปกติทางสมอง ได้แก่ โรคเกี่ยวกับสมองหรือสมองได้รับการกระทบกระเทือนมาก
2. ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุทางจิต ส่วนใหญ่เนื่องมาจากความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ขัดกับหลักจิตวิทยา ซึ่งทำให้เด็กเกิดปัญหาได้ อาจเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้คือ

2.1 ถูกทอดทิ้ง เช่น เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสภาพความเป็นอยู่อย่างขาลย ซึ่งเป็ นเหตุให้เด็กรู้สึกว่ตนถูกทอดทิ้ง เด็กพวกนี้จะมีความรู้สึกตำหนิผู้ปกครองหรือไม่ก็ลงโทษตัวเองด้วยการทำความผิด หรือแสดงความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ เพื่อประท้วงผู้ปกครอง

2.2 เด็กได้รับการเอาใจใส่มากเกินไป เด็กพวกนี้จะเลี้ยงไม่โต และมีความเชื่อว่า ถ้าเขาต้องการอะไรแล้ว จะต้องได้ แต่เมื่อเติบโตขึ้นและต้องไปอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม นอกบ้าน เขาไม่สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพได้ จึงมักแสดงออกในทางที่เป็นปฏิกิริยา

2.3 ขาดแบบอย่างที่จะยึดถือได้ การที่เด็กจะมีชีวิตในสังคมได้คือนั้นเด็กต้องศึกษา ตัวอย่างที่ดีจากบุคคลอื่น ๆ เพื่อเขาจะได้นำไปใช้ในการครองชีวิตจริง ๆ ของเขา

คองเกอร์ (Conger, 1966 อ้างใน สารกวี ธนกรวิทย์, 2523, หน้า 9) ได้ศึกษาถึง บุคลิกภาพของเด็กเกร โดยใช้ Rorschach Test และ Projective Personality Test ผลจากการ วิเคราะห์ปรากฏว่า เด็กเกรพวกนี้มีการแสดงออกทางสังคมมาก คือดื้อ ทำลาย ชอบวางอำนาจ มีความรู้สึกต่อต้าน ข้างสงสัย ชอบทำลาย ใจเร็ว ร่าเริง สนุกสนาน และแสดงตัว มีการควบคุม ตนเองต่ำ ไม่ยอมคน มีความคิดและพฤติกรรมต่ำช้า ความร่วมมือน้อย ไม่เกรงกลัวต่อความล้มเหลว และความพ่ายแพ้

โคลแมน (Coleman, 1960 อ้างใน สารกวี ธนกรวิทย์, 2523, หน้า 8-9) ได้ศึกษาถึง ลักษณะของเด็กที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางขัดกับสังคมมีดังนี้ คือ

1. ไม่สามารถเข้าใจและรับค่านิยมทางจริยธรรมได้
2. พัฒนาการด้านสติปัญญา และความรู้สึกกับผิดชอบไม่ได้ระดับกัน แม้สติปัญญาจะอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยหรือสูงกว่า แต่ในทางจริยธรรมมักอยู่ในระดับต่ำ
3. หุนหันพลันแล่น ไม่มีความรับผิดชอบ เอาแต่ใจตนเอง ขาดการยับยั้งชั่งใจ และตัดสินใจไม่แน่นอน
4. ไม่สามารถหาประโยชน์จากประสบการณ์หรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในชีวิตได้
5. ไม่สามารถละเลยความสนุกเพลิดเพลินชั่วคราวช่วยยามเพื่อพบกับความสุขในอนาคตได้
6. มีความสามารถหลอกลวงผู้อื่น และแสดงว่าตนทำประโยชน์แก่ผู้อื่นได้
7. มีสัมพันธภาพกับผู้อื่นเลวลงเรื่อย ๆ
8. ขาดวินัยไม่เคารพกฎเกณฑ์ของสถาบันทางสังคม
9. มีความอดทนน้อย
10. พูดยดง่าย พร้อมทั้งหาเหตุผลเข้าข้างตนเองและกล่าวโทษคนอื่น
11. แกล้งทำโกรธ ผิดหวังและเศร้าโศกได้อย่างฉลาด

จกมล ทรัพย์สมบูรณ์ (2516, อ้างใน สารทิ ธนกรวิทย์, 2523 , หน้า 10) ได้ทำการศึกษาความแตกต่างในพฤติกรรมของเด็กที่ได้รับการยอมรับและเด็กที่ถูกทอดทิ้งเพื่อหาสาเหตุของความแตกต่างในความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ และพฤติกรรมของพ่อแม่เอง เขาได้บันทึกไว้ว่าเด็กที่ได้รับการยอมรับจะมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่วนเด็กที่ถูกทอดทิ้งจะมีพฤติกรรมไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม และมีแนวโน้มที่จะเป็นอาชญากรรมและเป็นเด็กที่มีปัญหาในโรงเรียน

จากผลการศึกษาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชนดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมที่แสดงออกไม่ถูกต้อง เหมาะสม ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม แสดงถึงการขาดจริยธรรมนั่นเอง ซึ่งเกิดมาจากสาเหตุมากมายหลายลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ความผิดปกติทางกาย การปรับตัวเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ถูกทอดทิ้ง ขาดแบบอย่างที่จะยึดถือ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของจริยธรรม ขาดการยอมรับจากสังคม เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางวิธีการในการปลูกฝัง สร้างเสริมและพัฒนาจริยธรรมของเด็กให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

4. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้พัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และกระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศคำสั่งให้ใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นมานั้น สาระของหลักสูตรมีดังนี้

หลักการ

หลักสูตรศึกษามีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ใน

การดำรงชีวิต

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันแต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 1)

จุดหมายของหลักสูตร

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีเหตุผล ด้วยทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
6. มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้าน และชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 1)

โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แบ่งมวล
ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์
- กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี
- กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและ
ความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 2)

เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียน
ไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่ง
กำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง
และสำหรับชั้น ป.5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบ-
การณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง

อัตราเวลาเรียนของมวลประสบการณ์ทั้ง 5 กลุ่ม ในแต่ละระดับชั้น กำหนดไว้โดย
ประมาณ ดังนี้

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ					
	ป. 1-2		ป. 3-4		ป. 5-6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือ การเรียนรู้	50	1,500	35	1,050	25	750
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบ การณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะ นิสัย	25	750	25	750	20	600
4. กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	100	3,000	100	3,000	100	3,000
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	-	-	-	-	-	600

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 3)

การจัดมวลงประสพการณั้กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มประสพการณั้ที่มีค่านิยมเป็นแกนกลาง มวลงประสพการณั้ต่าง ๆ ที่จัดให้จึงมุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดี ที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในจุดหมายของหลักสูตร มวลงประสพการณั้ที่จะสร้างเสริมและพัฒนาค่านิยมให้แก่ผู้เรียน ได้แก่

จริยศึกษา กำหนดให้เรียนคุณธรรมต่าง ๆ และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา บางส่วนที่สอดคล้องกัน โดยจัดให้มีลักษณะเป็นรูปแบบของการฝึกปฏิบัติ

ศิลปศึกษา กำหนดให้เรียนกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้น และการแกะสลัก การออกแบบ เพื่อนำไปสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้แก่ผู้เรียน

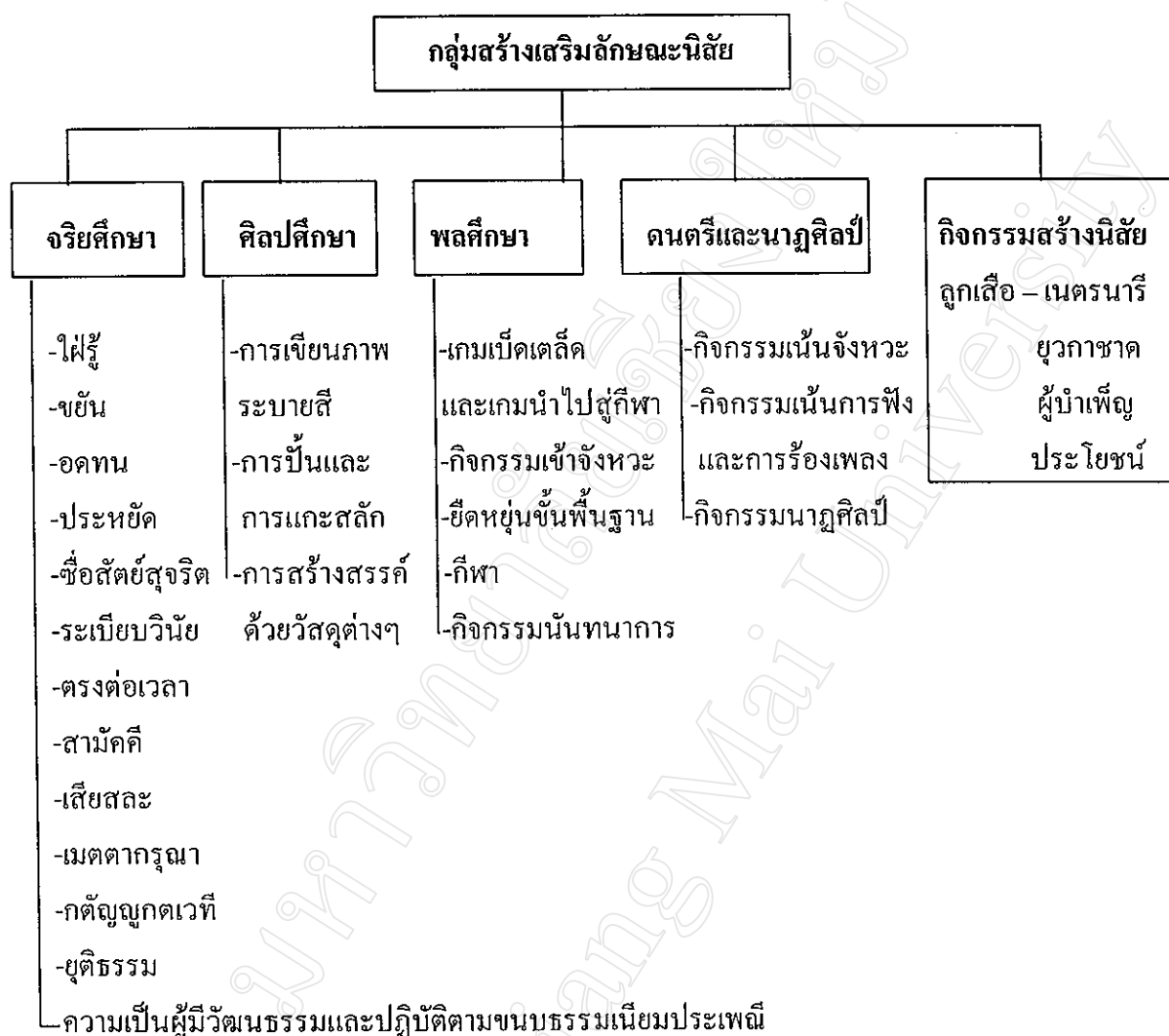
พลศึกษา ประกอบไปด้วยกิจกรรมเน้นจังหวะ เกมเบ็ดเตล็ด กีฬา ยืดหยุ่นขั้นพื้นฐาน และนันทนาการ กำหนดให้เลือกเรียนกีฬาชนิดใดชนิดหนึ่งได้ตามต้องการ ตามสภาพของท้องถิ่น

ดนตรีและนาฏศิลป์ ประกอบไปด้วยกิจกรรมการเน้นจังหวะ กิจกรรมเน้นการฟังและการร้องเพลง กิจกรรมนาฏศิลป์ โดยกำหนดให้กิจกรรมเน้นจังหวะเป็นกิจกรรมที่สำคัญระดับประถมศึกษา

กิจกรรมสร้างนิสัย เป็นกิจกรรมที่จะเน้นความมีระเบียบวินัย พัฒนาสุขภาพกายและใจของผู้เรียน กำหนดให้เรียนลูกเสือ-เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ โดยเลือกกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในกิจกรรมดังกล่าว

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 6)

แผนภูมิโครงสร้างหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 31)

จุดประสงค์ การเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย

1. มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการเกี่ยวกับความดี ความงาม การรักษาสุขภาพกายและจิต
2. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัย แก้ปัญหา มีความสามารถในการแสดงออก และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
3. มีความเสียสละ สามัคคี มีวินัย ประหยัด ซื่อสัตย์ กตัญญูกตเวที รักการทำงาน เห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย

4. มีความสนใจแสวงหาความรู้ และรูปแบบการทำงานใหม่ ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ความรู้ในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาเพื่อการทำงาน และการดำรงชีวิต

5. ปรับปรุงตนเองให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 57)

จุดประสงค์การเรียนรู้วิชาจริยศึกษา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษา

ปีที่ 4

การพัฒนาจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยม

1. บอกพฤติกรรมที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม
2. วิเคราะห์พฤติกรรมจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยม
3. บอกพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและพฤติกรรมที่ควรหลีกเลี่ยงจากเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม
4. ปฏิบัติจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยมด้วยตนเอง
5. แก้ไขพฤติกรรมและการปฏิบัติจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมที่ไม่ถูกต้องของตนเอง
6. ตั้งใจปฏิบัติจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม และชื่นชมยินดีต่อผู้มีจริยธรรม คุณธรรม และค่านิยม

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2534, หน้า 137)

จากการศึกษาหลักการ จุดหมาย การจัดหมวดหมู่ประสบการณ์ อัตราเวลาเรียน ตลอดจนโครงสร้างหลักสูตร กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และจุดประสงค์การเรียนรู้วิชาจริยศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะได้นำไปใช้ปรับสร้างแผนการสอนวิชาจริยศึกษาโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

5. กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ในปัจจุบันเรื่องของ “กระบวนการกลุ่ม” (Group Dynamic) ได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการต่าง ๆ เป็นอันมาก ได้มีการนำเอากลุ่มไปใช้ในการทำงาน ตลอดจนการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในรูปแบบคล้าย ๆ กัน แต่มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงเรื่องนี้ คือ

ทิสนา แชมมณี และ ยาวพา เดชะคุปต์ (2522, หน้า 1) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเรื่อง “กลุ่ม” นี้ นับเป็นการศึกษาวิทยาการแขนงหนึ่ง ซึ่งรู้จักกันในภาษาอังกฤษ “Group Dynamic” หรือ “Group Process” และมีชื่อใช้ในภาษาไทยหลายชื่อ เช่น พลึงกลุ่ม พลวัตของกลุ่ม กลศาสตร์ของกลุ่ม กระบวนการกลุ่ม และกลุ่มสัมพันธ์

ในการใช้ชื่อต่างกันออกไปนั้น มักจะอ้างกันว่า แตกต่างกันในเรื่องรายละเอียดของเนื้อหาและวิธีการปฏิบัติ แต่โดยทั่วไปแล้วก็ล้วนแต่มุ่งพัฒนาสติปัญญาและพฤติกรรมของคนในการทำงานกลุ่มด้วยกันทั้งสิ้น

ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

นักการศึกษา นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายความหมาย ดังนี้

ทิสนา แชมมณี (2522, หน้า 20) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิทยาการที่ว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มและกระบวนการในการทำงานกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมถึงองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องกลุ่มพฤติกรรมมนุษย์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ตลอดจนการพัฒนาตนเอง

ยาวพา เดชะคุปต์ (2516, หน้า 223) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับการสอน คือ หลักการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยที่ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้อื่นในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ วิธีการในการเรียน จะทำได้โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งแยกย่อยออกมาจากกลุ่มใหญ่ในชั้นเรียน การกำหนดจำนวนสมาชิกในกลุ่มจะกำหนดให้มีขนาดพอเหมาะสมควรที่สมาชิกทุกคนจะมีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างใกล้ชิด

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2534, หน้า 266) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ คือ การแบ่งกลุ่มจัดกิจกรรมที่ครูจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตั้งแต่กลุ่มละ 2 คน ขึ้นไป จะมากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของลักษณะและปริมาณงานที่ครูมอบหมายให้

สุมณฑา พรหมบุญ และคณะ (อ้างในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 30) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่มหมายถึงประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับการลงมือร่วมปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของแต่ละคน แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534, หน้า 27) กล่าวถึง กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่าเป็นการฝึกทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน เป็นการรวบรวมประสบการณ์ ซึ่งเกิดจากบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปมี

ปฏิสัมพันธ์ต่อกันทั้งในด้านการสื่อความหมาย การตัดสินใจ บทบาทสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนบรรยากาศของกลุ่ม จากการมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มจะช่วยให้กลุ่มค้นหาวิธีแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นแรงจูงใจให้กันและกัน และผลรวมของประสบการณ์จะก่อให้เกิดพลังกลุ่มที่มีคุณภาพ ปริมาณ ทิศทาง ในตัวมันเอง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน โอกาสที่จะทำงานให้สำเร็จมีมากขึ้น

จากการศึกษาเรื่องดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการที่คณะบุคคลทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน หรือแก้ปัญหาาร่วมกัน ภายใต้เงื่อนไขของหลักการ ระเบียบ และวิธีการที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นการนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอนน่าจะหมายถึง ความพยายามที่จะให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม โดยการให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน และแก้ปัญหาาร่วมกันภายใต้การสร้างสถานการณ์ของผู้สอนที่กำหนดให้ ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวาง หลากหลายและมีประสิทธิภาพ

การนำทฤษฎี หลักการ และวิธีดำเนินการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอน

ดังได้กล่าวแล้วว่า ได้มีผู้นำเอากระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไปใช้ในการทำงาน ตลอดจนการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งด้านการศึกษา แต่การนำไปใช้อาจจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้นำไปใช้ว่าต้องการเน้นจุดใดบ้าง ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการเสนอแนวคิดในการนำทฤษฎี หลักการ หรือวิธีดำเนินการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

ทิสนา แชมมณี (2524, หน้า 24-25) กล่าวว่า เป็นการสอนที่เน้นหรือให้ความสนใจในเรื่องของพฤติกรรมของคนที่มีผลกระทบต่อกัน โดยครูผู้สอนพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักการเรียนรู้ของทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งมีดังนี้

1. หลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนให้ทั่วถึงกันและกันมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะการที่ผู้เรียนได้มีบทบาทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อม ความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2. หลักการสอนที่ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ซึ่งเน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มให้มาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องอาศัยอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ซึ่งมีความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม มีผลกระทบต่อกันและกันอยู่เสมอ

การให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

3. หลักการสอนที่ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้ ซึ่งครูพยายามจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พยายามค้นหาและค้นพบด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใด ๆ ด้วยตนเองนั้น ผู้เรียนมักจะจดจำได้ดีและมักจะมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้มากกว่าการเรียนรู้ที่ได้รับจากการบอกเล่าจากผู้อื่น

4. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่าง ๆ ดังนั้นครูจึงควรพยายามเน้นให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ในการแสวงหาคำตอบด้วย ไม่ใช่มุ่งแต่ที่คำตอบอย่างเดียว โดยไม่คำนึงกระบวนการและวิธีการที่ได้คำตอบมา

5. หลักการสอนที่ยึดความสำคัญของการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้นครูจึงควรพยายามจัดกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียนด้วย

ชาลี มณีศรี (2522, หน้า 157-158 อ้างใน ส่งา วุฒิปรีจักษ์, 2531, หน้า 36) กล่าวว่า ประสิทธิภาพของการทำงานกลุ่มขึ้นอยู่กับความสามารถในการดำเนินงานนั้น ๆ โดยให้ยึดหลักการเป็นแนวในการดำเนินงาน ซึ่งหลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. สร้างจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน ประธานของหมู่คณะจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันสร้างความมุ่งหมาย (Group Goal) ในการทำงานหรืออย่างน้อยก็ต้องชี้แจงให้สมาชิกเข้าใจความมุ่งหมายของงานโดยทั่วกัน เพื่อว่าเมื่อถึงเวลาปฏิบัติงานทุกคนจะมีความรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของงานให้เกิดผลดี

2. วางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน เมื่อสร้างจุดหมายหรือทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายแล้ว ประธานของหมู่คณะก็ดำเนินการให้สมาชิกร่วมกันวางแผนปฏิบัติงาน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันตามความสนใจและความสามารถของแต่ละคน

3. ลงมือปฏิบัติงาน เมื่อวางแผนปฏิบัติงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อถึงขั้นลงมือปฏิบัติงานจะดำเนินไปโดยราบรื่น ไม่ต้องเสียเวลาชี้แจงหรือแก้ไขกันมากนัก เพราะทุกคนเข้าใจงานดีอยู่แล้ว ให้ทุกคนรู้จักรับผิดชอบงานตามที่ได้รับมอบหมาย

4. ประเมินผล มีการประเมินผลงานร่วมกันเป็นระยะ ๆ ทั้งประเมินตนเองและประเมินผู้ร่วมงาน ทั้งนี้เพื่อทราบความก้าวหน้าของงานและความงอกงามของกระบวนการหมู่พวก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534, หน้า 27) ได้กล่าวไว้ว่า ในการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ควรดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นการมีผู้นำ
2. ขั้นการกำหนดจุดประสงค์และวิธีการ
3. ขั้นการเริ่มฟังความคิดเห็นจากสมาชิก
4. ขั้นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
5. ขั้นการติดตามผลและปรับปรุง
6. ขั้นการประเมินผลและชื่นชมผลงาน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534, หน้า 33) กล่าวว่า การสอนที่จะให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการนั้น ครูจะต้องเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เป็นกระบวนการหนึ่งที่น่าสนใจในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดผลดังกล่าว ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดผู้นำกลุ่มสลับเปลี่ยนกัน
2. วางแผนการทำงาน
3. เสนอและรับฟังความคิดเห็น
4. แบ่งงานให้รับผิดชอบ
5. ติดตามผลการปฏิบัติงาน
6. ประเมินผลและชื่นชม

สุมนทรา พรหมบุญ และคณะ (อ้างใน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 32) ได้เสนอรูปแบบการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้ โดยมีรูปแบบและขั้นตอนดังนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนลงมือประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง และการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้มีประสบการณ์การทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นนำ เป็นการสร้างบรรยากาศและสมาธิของผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนการสอน การจัดสถานที่ การแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย แนะนำวิธีดำเนินการสอน กติกาหรือกฎเกณฑ์การทำงาน ระยะเวลาในการทำงาน

2.2 ขั้นสอน เป็นขั้นที่ครูลงมือสอน โดยให้นักเรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง โดยที่กิจกรรมต่าง ๆ จะต้องคัดเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องในบทเรียน เช่น กิจกรรมเกมและเพลง บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น

2.3 ขั้นวิเคราะห์ เมื่อดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แล้วจะให้นักเรียนวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ความสัมพันธ์ในกลุ่ม ตลอดจนความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน โดยวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ได้รับจากความรู้สึกรับรู้และการรับรู้ของผู้เรียน แสดงข้อคิดที่ได้จากการทำงานกลุ่มให้คนอื่นได้รับรู้ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ของกันและกัน ขั้นวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น และมองเห็นปัญหาและวิธีการทำงานที่เหมาะสมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานเป็นการถ่ายโอนประสบการณ์เรียนรู้ที่ดี จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นพบแนวคิดที่ต้องการด้วยตนเองเป็นการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้ถูกต้องเหมาะสม

2.4 ขั้นสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ นักเรียนสรุป รวบรวมความคิดให้เป็นหมวดหมู่ โดยครูกระตุ้นให้แนวทางและหาข้อสรุป จากนั้นนำข้อสรุปที่ค้นพบจากเนื้อหาวิชาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตนเองและนำหลักการที่ได้ไปใช้เพื่อปรับปรุงตนเอง ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับคนอื่น ประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เคารพสิทธิของผู้อื่น แก้ปัญหาประดิษฐ์สิ่งใหม่ เป็นต้น

3. ขั้นประเมินผล เป็นการประเมินผลว่า ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด โดยจะประเมินทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านกลุ่มสัมพันธ์ ได้แก่ ประเมินด้านมนุษยสัมพันธ์ ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม เช่น ผลการทำงาน ความสามัคคี คุณธรรมหรือค่านิยมของกลุ่ม ประเมินความสัมพันธ์ในกลุ่มจากการให้สมาชิกติชม หรือวิจารณ์แก่กันโดยปราศจากอคติ จะทำให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ และผู้สอนเข้าใจนักเรียนได้ อันจะทำให้ผู้เรียนผู้สอนเข้าใจปัญหาซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นหนทางในการนำไปพิจารณาแก้ปัญหาและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักเรียน

สำหรับการนำทฤษฎี หลักการ และวิธีดำเนินการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ นักเรียนอย่างได้ผลที่นาพอใจนั้น สุมณฑา พรหมบุญ และคณะ (อ้างในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 28) ได้กล่าวสรุปถึงงานวิจัยของนักการศึกษาที่ได้ศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวไว้โดยสังเขป ดังนี้

การสอนโดยกระบวนการกลุ่มจะช่วยให้แก่นักเรียนมีบุคลิกภาพด้านจริยธรรมและค่านิยมที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อเพื่อนสูง (คมสันต์ พุ่มพงษ์ 2536, บุญบง รักเรียน 2533, อัจฉนา ศรีสุพล 2535) มีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (สง่า วุฒิประจักษ์, 2531) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (ปราณีต มาลัยวงษ์ 2523, จุลจักร โนนพันธ์ 2529) และมีทัศนคติและบุคลิกภาพความเป็นประชาธิปไตยที่ดี (สมพงษ์ พวงคำ, 2528)

ข้อค้นพบของงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถนำมาใช้เพื่อปลูกฝัง และเสริมสร้างบุคลิกภาพทางคุณธรรมและจริยธรรมได้อย่างเหมาะสม แต่ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมที่ผ่านมายังขาดความสนใจในการศึกษาถึงผลของการสอนที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโดยตรง ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการใช้การสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนว่าการสอนด้วยวิธีดังกล่าวจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้ผลหรือไม่ และมากน้อยเพียงใด

การนำทฤษฎี หลักการ และวิธีดำเนินการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ในการเรียนการสอนของนักการศึกษาและนักวิชาการตามสถาบันต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่ามีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกัน ฉะนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

1. ขั้นนำ หมายถึง การสร้างความสนใจของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้ในเรื่องต่อไป
2. ขั้นกิจกรรม หมายถึง การให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันตามสถานการณ์ที่ครูจัดเตรียมไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงที่สามารถนำมาอภิปรายและวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงานได้ในภายหลัง ซึ่งแต่ละกลุ่มควรมีวิธีการทำงานตามหลักการที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ดังนี้

- 2.1 เลือกผู้นำกลุ่ม
- 2.2 กำหนดเป้าหมายของงานร่วมกัน
- 2.3 วางแผนการทำงานร่วมกัน
- 2.4 ปฏิบัติงานตามแผน
- 2.5 ติดตามผลการปฏิบัติงาน
- 2.6 ปรับปรุงแก้ไข
- 2.7 ประเมินผลและชื่นชมผลงานร่วมกัน

3. **ชั้นอภิปราย** หมายถึง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นร่วมกัน หลังจากได้ทำกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ในขั้นนี้ครูมีบทบาทเป็นผู้คอยชี้แนะให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมต่าง ๆ ในการทำงานและอภิปรายร่วมกันจนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

4. **ชั้นสรุปและประยุกต์ใช้** หมายถึง หลังจากที่ได้เรียนรู้ชั้นอภิปรายแล้วให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึงวิธีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งหมด แล้วครูจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดต่อไปถึงการนำเอาผลการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ได้อย่างไรในชีวิตประจำวัน

5. **ชั้นประเมินผล** หมายถึง การประเมินการเรียนรู้จากการวัดผลการจัดการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ว่า บรรลุจุดประสงค์มากน้อยเพียงใด

กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น วิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมได้ รู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้นนั้น ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างพฤติกรรมดังกล่าวนั้น ทิศนา ขัมมณี (2522) สุมนทนา พรหมบุญ (2540) และสุรางค์ โค้วตระกูล (2541) ได้เสนอกิจกรรมที่เหมาะสมและน่าสนใจในการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไว้คล้ายคลึงกันสรุปไว้ได้ดังนี้

1. **เกม (Game)** การสอนโดยใช้เกมเป็นการสอน โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในกิจกรรม สถานการณ์ที่ผู้เล่นยินยอมตกลงกันที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งมักจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้ชนะ การเล่นเกมจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทวิธีต่าง ๆ ที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ และได้ฝึกฝนเทคนิคและทักษะที่ต้องการ รวมทั้งช่วยให้การเรียนมีชีวิตชีวา และผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน

2. **บทบาทสมมติ (Role-Play)** การสอนโดยใช้บทบาทสมมติเป็นการสอนที่ใช้ตัวละครที่สมมติขึ้นจากสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการสอน โดยการให้ผู้เรียนสวมบทบาทนั้น ๆ และได้แสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเกี่ยวกับบทบาทนั้นออกมา วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนและของผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง และช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทและแง่มุมที่แตกต่างไปจากตน

3. **กรณีตัวอย่าง (Case)** การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างเป็นการสอนที่ใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลงและใช้เป็นสื่อ ตัวอย่าง หรือเครื่องมือ ในการให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกัน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการใช้ความคิดในการแก้ปัญหาหลาย ๆ

แบบ วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน นอกจากนั้นยังช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายต่อ ผู้เรียนมากขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองเป็นการสอนที่ใช้สถานการณ์ที่จำลองขึ้นให้เหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับความเป็นจริงมาเป็นเครื่องมือในการสอน โดยให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น และข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริงในสถานการณ์นั้น ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยที่การตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริงในการเล่นสถานการณ์จำลองผู้เรียนจะมีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงอาจไม่กล้าแสดง เพราะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป ประสบการณ์ในการเล่นสถานการณ์จำลองจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งในองค์ประกอบที่ซับซ้อนของสภาพความเป็นจริง

5. ละคร (Acting or Dramatization) เป็นวิธีที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทที่กำหนดไว้ให้ ผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกของตนเข้าไปเกี่ยวข้องอันจะทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น และเป็นการฝึกการทำงานร่วมกัน

6. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือหัวข้อที่กลุ่มสนใจร่วมกัน การอภิปรายกลุ่มแต่ละกลุ่มอาจมีสมาชิกประมาณ 6-12 คน โดยมีผู้นำกลุ่มคนหนึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมอย่างเป็นอิสระและเป็นธรรมชาติในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนสมาชิกในกลุ่มมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของกลุ่มร่วมกัน สรุปปัญหาของกลุ่มได้ตรงประเด็น การอภิปรายมีหลายชนิด ซึ่งครูต้องเลือกตามความเหมาะสม

7. กลุ่มย่อย (Small Group) การใช้กลุ่มย่อยในการสอน ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้โดยทั่วถึง รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกันและกัน กล่าวคือ ได้เรียนรู้ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของกันและกัน การปรับตัว การมีปฏิสัมพันธ์ต่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ และการแก้ปัญหาตัดสินใจร่วมกัน นอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลประสบการณ์ ความรู้ และความคิดเห็นจากกันและกันด้วยเทคนิคการใช้กลุ่มย่อยมีหลายวิธีด้วยกันแล้วแต่ผู้จัดจะคิดค้นได้ แต่ที่นิยมใช้กันมากก็มีกลุ่มระดมสมองที่เรียกว่า

Brainstorming Group นอกจากนั้นก็มี Buzz Group, Bull Session, Fishbowl Technique และ Syndicate เป็นต้น

จากแนวคิดเรื่อง กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนของ นักการศึกษา รวมทั้งผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าการสอนโดยใช้กระบวนการ กลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือกัน กล้าแสดงออก มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ทำให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และช่วยสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์โดยตรงและ การนำเอารูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ไป ใช้สอนจริยธรรมในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรม บุคลิกภาพและพฤติกรรมของ นักเรียนระดับชั้นต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลงานวิจัยเพื่อเป็น แนวทางประกอบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ดังนี้

อัจฉรา จตุรพิชพร (2523, หน้า 48-50) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสอนจริยธรรมด้วย กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ทักษะคิดของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความ- รับผิดชอบเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และสามารถคงทนอยู่ได้ตลอดระยะเวลา 1 เดือน หลังจาก การเรียนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณี ลิ้มปิวัฒนา (2523, หน้า 54) ได้ศึกษาวิธีการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในการสอนจริยธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หลังการสอนนักเรียนมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและ ความคงทนของทัศนคติเชิงจริยธรรมยังมีอยู่เมื่อทดสอบหลังสอนไปแล้วได้ 1 เดือน และ วิริยะ บุญชนะนิวาสน์ (2523, หน้า 49) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม สัมพันธ์กับการสอนแบบธรรมดาคาในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนที่สอนด้วย วิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีพัฒนาการทางทัศนคติเชิงจริยธรรมสูงกว่าที่สอนด้วยวิธีธรรมดาคา หลังการสอนไปแล้ว 1 เดือน ความคงทนของทัศนคติเชิงจริยธรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่มยังคงเดิม

นอกจากนั้น สุพล บุญทรง (2525, หน้า 5) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผล การสอนจริยศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์กับกิจกรรมที่เสนอแนะใน หลักสูตร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 60 คน ผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถสร้างเสริมทัศนคติเชิงจริยธรรมให้แก่ นักเรียนได้ดี กว่าการสอนด้วยกิจกรรมที่เสนอแนะในหลักสูตรและหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานการศึกษา

จังหวัดเชียงใหม่ (2527, หน้า 37-39) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนจริยศึกษาในชั้นประถมศึกษาโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 330 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้แผนการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์และการสอนตามปกติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนการใช้เทคนิควิธีการสอนอื่น ๆ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม การใช้สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง ซึ่งเป็น รูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักการของการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้เช่นกัน เช่น สกล เทียงแท้ (2525, หน้า 103) ได้ศึกษาผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคมที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า การฝึกการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีอภิปรายกลุ่มนั้น สามารถทำให้ผู้เข้ารับการฝึกมีพัฒนาการในด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ไม่ได้รับการฝึกอย่างเชื่อมั่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา ศรีสมยศ (2529, หน้า 81-82) เรื่อง การเปรียบเทียบการสอนจริยศึกษาโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติและการใช้การอภิปรายกลุ่มผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนจริยศึกษาโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติและการใช้การอภิปรายกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะคิดเชิงจริยธรรม และเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และ ชำรงค์ น่วมศิริ (2527, หน้า 53) ได้ทำการศึกษาวิจัยโดยใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลองในการสอนจริยศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองพบว่า กลุ่มผู้เรียนที่เรียนโดยใช้ข่าวหนังสือพิมพ์สร้างเป็นสถานการณ์จำลอง มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกับผู้เรียนที่เรียนจากแผนการสอนของกรมวิชาการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ ทั้งนี้โดยคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมคิด สืบแจ้ (2539, หน้า 52) ที่ได้ศึกษาการใช้กรณีตัวอย่างจากข่าวหนังสือพิมพ์ในการสอนจริยศึกษาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า คะแนนโน้มนестиและเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนจากแผนการสอนจริยศึกษา โดยใช้ข่าวหนังสือพิมพ์เป็นกรณีตัวอย่าง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 4

ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในต่างประเทศนั้น ได้มีการศึกษาวิจัยมาเป็นเวลานานแล้ว ดังเช่น งานวิจัยของ อีแวนส์ (Evans, 1964, p. 124 อ้างใน มานิต เจียวศรี, 2533, หน้า 30) ได้อ้างถึงงานวิจัยของ ริชาร์ดสัน และ ฮอลล์เวิร์ท (Richardson and Hallworth, 1956) ซึ่งได้ทดสอบเรียงความภาษาอังกฤษชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2 โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น

2 กลุ่ม กลุ่มควบคุมสอนด้วยวิธีแบบเก่า กลุ่มทดลองใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีทัศนคติต่อการเรียนดีกว่ากลุ่มควบคุมและเรียนเนื้อหาได้มากกว่าและพบว่า สมาชิกในกลุ่มทำงานได้ดี ถ้ามีการจำกัดจำนวนสมาชิกในแต่ละกลุ่มย่อยให้มีขนาดพอเหมาะ นอกจากนี้ครูควรกระตุ้นให้เด็กทำงานร่วมกันและควรฝึกการเป็นผู้นำให้เด็กด้วย

การ์เวอร์ (Garver, 1966, p. 18 อ้างใน ธำรงค์ น่วมศิริ, 2527, หน้า 34) ได้รายงานผลการใช้สถานการณ์จำลองในการเรียนการสอน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สถานการณ์จำลองร้อยละ 88 เห็นว่า วิธีสอนนี้ช่วยให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานและไม่น่าเบื่อหน่าย

เลเฟอจี และวาโลชิน (Lefurgy and Waloshin, 1969, pp. 104-110 อ้างใน พิกุลทอง ศรีเมือง 2535, หน้า 21) ได้ทดลองยกระดับจิตใจของเด็กโดยใช้กลุ่มเพื่อน คือ ให้เด็กที่ทดลองรับฟังเหตุผลจากเพื่อน ๆ ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลที่เพื่อน ๆ เสนอมานั้นมีอิทธิพลอย่างรุนแรงถึงขั้นสามารถเพิ่มหรือลดการพัฒนาจริยธรรมได้และการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลคงทนซึ่งวัดได้หลังจากการฝึก 100 วัน และความคงทนในการเปลี่ยนแปลงระดับจริยธรรมที่สูงขึ้นมีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงที่เป็นขึ้นต่ำกว่า

เกลเลอร์ (Geller, 1978, pp. 219-235 อ้างใน ธำรงค์ น่วมศิริ, 2527, หน้า 35) ได้ทำการวิจัยการใช้สถานการณ์จำลองมาแสดงบทบาทสมมติเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟัง ทดลองกับนักเรียน 91 คน โดยใช้วิดีโอเทปเข้าช่วยในการแสดงบทบาทสมมติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความเชื่อฟังเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม

จากข้อค้นพบของงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเหตุผลที่สนับสนุนได้ว่า แนวทางการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่นักเรียนนั้น สามารถนำเอาเทคนิควิธีการหลายอย่างมาใช้ได้อย่างได้ผลและการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ก็เป็นเทคนิควิธีที่เหมาะสมวิธีหนึ่งในการพัฒนาจริยธรรมให้แก่เด็กเรณดังกล่าว

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่า การสอนด้วยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์จะช่วยให้เด็กนักเรียนทำงานเป็นกลุ่มราบรื่นได้ผลดี ทำให้เกิดความร่วมมือกัน มีการเคารพซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดความสามัคคี ซึ่งส่งเสริมให้เด็กเจริญงอกงามทุกด้าน คือ ทางกาย ทางสติปัญญา ทางอารมณ์ และสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เด็กรู้จักบังคับตนเอง รู้จักหน้าที่สิทธิของตนเอง และของผู้อื่น และช่วยเสริมสร้างควมมีวินัยในตนเองให้กับเด็ก เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจการนำเอาการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้สอนวิชาจริยศึกษาเพื่อต้องการศึกษาว่าการสอนด้วยวิธีดังกล่าวจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้เพียงใด